

Het bovenstaande mag voldoende zijn om de grote waarde van de genoemde terreinen te belichten. Onze wens is, dat het in de toekomst niet nodig zal zijn, deze unieke gebieden te moeten verdedigen tegen aanslagen die er op gepleegd zouden kunnen worden. Toch vervullen plannen voor een tweede vliegveld langs de Afsluitdijk, het opzetten van het waterpeil t.b.v. de zoetwaterspaarbekkenfunctie van het IJsselmeer alsmede de toenemen- de recreatiedruk langs de IJsselmeerkust ons wel eens met zorg.

Foto's: Y. Kooistra

Adres van de schrijver:

H. W. Haantjes

Er op uit in Oostelijk Friesland

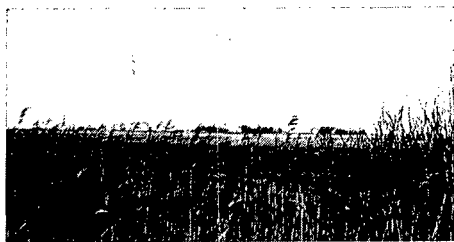
Drachten, gelegen op de grens van de Friese Wouden en het Lage Midden, op korte afstand van zowel de Waddenzee als de uitgestrekte boswachterijen Appelscha en Smilde, is een ideaal uitgangspunt voor natuurexcursies. De leden van de Drachtster afdeling van de K.N.N.V. prijzen zich hierdoor gelukkig, maar ook andere natuurliefhebbers kunnen veel genoegen beleven door eens enkele dagen in Oostelijk Friesland rond te speuren. Dit artikeltje kan vanzelfsprekend niet volledig zijn. Het heeft slechts de bedoeling, een globale indruk te geven van wat hier natuurhistorisch gezien zoal is te beleven.

Het Lage Midden

De strook laagveen tussen Dokkum en Lemmer wordt het Lage Midden van Friesland genoemd. Het ligt niet alleen lager dan de Oostelijke zandgronden maar ook dan het kleigebied in het Westen. In de 17e eeuw is men begonnen dit gebied te vervenen, waardoor een landschap van petgaten en zetwallen, plassen en blauwgrasland ontstond. Door water en wind sloegen zetwal en grasland soms weg en kwamen er grotere plassen, bijv. de Oude Venen bij Eernewoude, en nieuwe meren als bijv. de Leyen ten Noorden van Drachten. Andere petgaten en plassen verlandden in de loop der jaren door begroeiing.

Petgaten in het Lage Midden

De wijde wereld van het Zwetgebied

In de 20e eeuw werd het zo ontstane verwilderde 'onland' tezamen met het blauwgrasland ingepolderd en in kultuurweidegebied omgezet. Boerderijen verzezen en wegen werden aangelegd. De plassen en meren bleven echter en hier en daar werden stukjes onland aan hun lot overgelaten. Als men over land of water door dit gebied trekt, stofferen die vaak met els, wilg en riet begroeide stukjes wildernis deze wereld van wijde verten. Via tal van rustige landbouwweggetjes kan men het Lage Midden goed verkennen. In het Zuid-Westen voert de 'Friese Meren'-route van de A.N.W.B. u naar prachtige plekjes.

Ter hoogte van Drachten doorsnijdt een leuk weggetje deze streek. Het loopt van Drachten via de dorpjes De Wilgen, De Veenhoop door het Zwettegebied naar Nes en Akkrum. Verder is hier natuurlijk de boot een ideaal vervoermiddel: van Bergumermeer tot Morra en Tjeukemeer kan men door dit gebied varen.

Enkele voor het Lage Midden karakteristieke natuurgebieden zijn De Deelen bij Tijnje en de reeds genoemde Oude Venen en Leyen. In de Deelen, ca 40 ha groot en bezit van Staatsbosbeheer, is een aardige wandelroute uitgezet. Omdat er nog steeds verveend wordt, vindt men er petgaten van het verlandende tot het open stadium met daaromheen blauwgras- en kultuurgrasland. Er komt hier een grote verscheidenheid van water-, moeras- en 'drogere' planten voor zoals Waterlelie, Kikkerbeet, Krabbescheer, Lisdodde, Wateraardbei, Waterkers, Moeraswederik, Pijptorkruid, Watermunt, Moeraslathyrus, Spaanse ruiter, Kale jonker, Glidkruid en Wilde bertram. 's Winters pleisteren er verschillende eenden- en ganzensoorten, 's zomers broeden er zeer vele weide-, water- en moerasvogels, waaronder Zwarte stern en Bruine kiekendief.

De Oude Venen kan men alleen per boot verkennen. Het is het grootste natuureservaat (ruim 500 ha en nog steeds 'groeïend'!) in het bezit van 'It Fryske Gea', de provinciale Friese natuurbeschermingsvereniging. Het bestaat uit plassen, vaarten en petgaten met eilandjes en een omzoming van moerasbos, riet- en blauwgrasland. Naast een interessante blauwgras- en moerasflora treft men ook hier nagenoeg het gehele jaar door een rijk vogelleven aan: vele eendesoorten, weidevogels, en moerasvogels zoals Roerdomp en Purperreiger. Ook zangvogels zijn goed vertegenwoordigd.

In het geval van de Leyen is het petgatengebied in de loop der tijden een meer geworden, waarin men nog enkele eilandjes vindt. De oever- en eilandbegroeiing is interessant terwijl naast vele andere in dit biotoop thuis horende vogels het rijke voorkomen van Fuut en Koekoek opvalt. Zowel te land (bijv. bij De Tike) als te water valt er bij de Leyen veel te genieten.

De Friese Wouden

De zandgronden ten Oosten van het Lage Midden geven een geheel ander landschap te zien: met boomwallen omzoomde bouw- en graslanden, heidevelden en bossen, doorsneden door een aantal thans gekanaliseerde riviertjes (Koningsdiep, Tjonger en Linde). Het oorspronkelijk op het zand vrij veel voorkomende hoogveen is op het ten Oosten van Oosterwolde liggende Fochteloërveen na geheel vergraven. Hierdoor ontstond de heide, vrijwel zonder opgaande begroeiing. Bossen werden aangelegd, onder meer door adellijke families bij hun woonverblijven. Zo ontstonden de bossen van Olterterp-Beetsterzwaag, Oranjewoud, Duurswoude-Bakkeveen en Appelscha. Ook hier begon men in de 20e eeuw de heide te ontginnen tot bouw- en grasland dat men oorspronkelijk omheinde met boomwallen. Alhoewel men later van het aanleggen van boomwallen afzag,

Dopheide bij Duurswoude

Winter langs het Koningsdiep

zodat ook aaneengesloten open landerijen ontstonden, bleef de Wouden als geheel toch een besloten landschap. Het lagere land langs de riviertjes werd hooiland (blauwgrasland).

Bij recente ruilverkavelingen is in de Wouden een net van landbouwweggetjes en fietspaden aangelegd, zodat men deze streek thans behalve te voet ook per auto en fiets goed kan verkennen. De 'Friese Wouden'-route van de A.N.W.B. geeft u een goede indruk. Prachtige fietspaden voeren o.a. door de bossen van Olterterp en Duurswoude, over de Duurswouderheide en het Fochteloërveen, en langs De Linde bij Wolvega. Vergeet u echter niet de ongeplaveide singels, 'reten' en 'dyken', die u hier overal aantreft in dit land van 'smûk skaedzjend beamtegrien'.

De boomwallen bestaan hoofdzakelijk uit els, berk, meidoorn, eikenhakhout en es, vaak 'beklommen' door Kamperfolie en Hop met een onderbegroeiing van bramen, varens en verschillende planten zoals Speenkruid, Fluitekruid, Kleefkruid, Wilde bertram, Hengel, Grote klis en indien een met water gevulde sloot aanwezig is: Gele lis, Waterweegbree en Waterviolier. Als in mei de Meidoorn overladen is met witte bloesem en in juli de Kamperfoelie geurt, is het een lust in die streken te wandelen. Van de vogels die in de boomwallen voorkomen noemen we Tjiftjaf, Fitis, Tuinfluiter, Braamsluiper, Mezen en Winterkoninkje.

In de uit fraai loof- en naaldhout bestaande bossen van Olterterp-Beetsterzwaag komen ondanks het groeiende recreatiebezoek nog talrijke vogelsoorten voor zoals Grote bonte, Groene en Zwarte specht, Wielewaal, Torenvalk en Buizerd. In het bos vindt men enige vennen. Het riviertje het Koningsdiep vormt de zuidelijke begrenzing. Achter dit riviertje ligt een afwisselend gebied van bos, grasland en (iets westelijker) heide. 's Winters verblijft hier o.a. de Klapekster. Bij het Koningsdiep zien we af en toe de IJsvogel. Naast bos vindt men bij Duurswoude een fraai heide- en vennengebied. Ook hier overwintert de Klapekster en in de vennen liggen dan veel eenden. In één ven regeren 's zomers de Kapmeeuwen. Wulp, Fazant en Patrijs broeden in de hei. Bordjes waar-
schuwen voor adders.

Het Fochteloër veen bij Oosterwolde is een 600 ha groot heideveld in het grensgebied van Friesland en Drente, in beheer bij 'Natuurmonumenten'. Hier komt een uniek type levend hoogveen voor. U kunt er Gladde slang, Ringslang en Adder aantreffen. Naast verschillende eendesoorten, Wulp en Grutto, komt hier ook het Korhoen nog als broedvogel voor. Het is een prachtig gezicht en gehoor, in het voorjaar tijdens zonsopgang de Korhanen op aangrenzende weilanden te zien en horen baltsen.

Hier en daar kan men in de Friese Wouden ook nog stukjes heide en blauwgrasland ontdekken met een leuke flora: Wolverlei, Beenbreek, Klokjesgentiaan, orchideeën, Kleine ratelaar en Moeraswolfsklauw groeien er onder andere.

Foto's: D. L. Booy

Adres van de schrijver:

REISINLICHTINGEN OVER FRIESLAND

'Tips voor trips in Friesland 2', uitgegeven door de Leeuwarder Courant; te bestellen door f 3,50 over te maken op gironummer 87 24 50 van N.V. Friese Pers te Leeuwarden.

'Door het Fryske Gea' van S. J. van der Molen, uitgegeven door de N.V. Friese Pers, Voorstreek 99 te Leeuwarden, tel. (05100) 4 11 11. Momenteel helaas uitverkocht.

'De Vogels van Friesland', uitgegeven door de Provinciale Friese VVV; te bestellen bij de Provinciale Friese VVV, Stationsplein te Leeuwarden, tel. (05100) 3 22 24.

'Van Oerd tot Mokkebank' uitgave van It Fryske Gea; te bestellen bij It Fryske Gea, Streekcentrum, Olterterp (Fr.), prijs f 4,— (incl. verzendkosten).